

ÉRMELLÉK

Az ÉRINTŐ politikai havilap kulturális melléklete

Az Érmellék, mint a Partium szellemiségének bölcsője

Szilágyi Ferenc

Folytatás az Érmellék II. Évfolyam I. számából

Kevesen tudnak Kuthy Lajosról, szintén a reformkor országos jelentőségű regény- és drámaírójáról, a magyar romantikus regényirodalom megteremtőjéről, akit Ötvös József és Jókai Mór előfutárának tekintünk. Ő Érmihályfalván született, 1813-ban és Nagyváradon halt meg 1864-ben. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, és a Kisfaludy Társaság tagja volt. Karrierje a szabadságharc bukása után lehanyatlott, mert megélhetési okok miatt tisztséget vállalt a Bach korszakban. Emiatt egykori barátai, irodalmártársai elfordultak tőle. Személyiségének megítélése máig kétoldalú, de tehetségéhez, irodalmi fajsúlyához nem fér kétség.

Albison születtek az Irinyi testvérek: János, vegyész, a robbanásmentes gyufa feltalálója 1917-ben és József újságíró, politikus, országgyűlési képviselő 1822-ben.

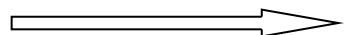
1856-ban született Tasnádon, az Érmellék keleti határvidékén, Bíró Lajos zoológus és néprajzkutató, aki Új-Guineai kutatóútja révén hatalmas gyűjteménnyel gazdagította a magyar múzeumokat. Állattani és botanikai preparátumai, leírásai páratlan értékeket képviselnek, és világszerte elismerést szereztek a magyar tudósoknak.

Az érmelléki dombok nemcsak országos jelentőségű költője Ady Endre, akinek súlya, munkássága világirodalmi mércével mérhető. 1877-ben született Érmindszenten, és a nagyváradi holnaposok emblematikus figurájává nőtte ki magát. Neve egy egész korszakot fémjelez, vele kezdődött a modern magyar líra felvirágzása. Hatása alól a mai nemzedék sem tudja kivonni magát A Nagyváradi Napló, a Holnap és a Nyugat irodalmi körének tagja.

Nagykárolyban született Kaffka Margit író (1880 – 1918).

A XX. század első felében is számos szellemi nagyság élt és

dolgozott a környéken, az Érmellék utolsó polihisztoraként emlegetett, szalacsi születésű Dr. Andrassy Ernő (1894) orvos, régész, ornitológus nevét mindenképpen meg kell említenünk, az ottományi kultúra páratlan bronzkori leleteinek feltárásában vállalt elvülhetetlen szerepet, de a környék élővilágának is szakavatott ismerője volt. Páratlan lepke- és madártojás-gyűjteménye európai jelentőségű. Saját alapítású múzeumát a román hatalom elkobozta, a gyűjtemény darabjainak egy része Nagyváradon, más része Bukarestben van, az érmihályfalvi múzeum számára csupán egy jelentéktelen töredékét sikerült visszaszerezni a rendszerváltás óta. Ő helytörténeti és néprajzi kutatásokat is folytatott, az írott anyagból alig maradt fent valami. A gálospetri-i születésű Sass Kálmán (1904) mártírelkész munkássága is igen sokoldalú és számottevő. Ő iskola- és egyháztörténeti tanulmányával, az általa írt katekizmussal, a saját nyomdájában kiadott egyházi lappal, levéltári kutatómunkájával, valamint kultúraszervező tevékenységével írta be a nevét a környék nagyjainak szellemi panteonjába. 56 után koncepció per áldozata lett, szellemi hagyatékát elkobozták. 1906-ban Érmihályfalván látta meg a napvilágot Zelk Zoltán költő, a helyi izraelita hitközség kántorának fia. Bár kicsi gyermekkorában elköltöztek a helyséből, emléké a mihályfalviak büszkén ápolják, bronzplakkal ellátott emléktábla őrzi azt, és a helyi általános iskola is az ő nevét viseli. Szólnunk kell még a Margittán született Horváth Imre (1906) költő jelentőségéről, aki munkásságát Nagyváradon fejtette ki. Számadó Ernő (1907) érkeserői költő az Érmellék mocsárvilágának megéneklője, hasonló üldöztetésben részesült mint Andrassy Ernő és Sass Kálmán. Az érmihályfalvi Máté Imre (1936) költő, a Forrás-nemzedék harmadik vonulatának kép-

Az Érmellék, mint a Partium szellemiségének bölcsője

viselője volt, akinek pályafutását korai halála törte derékba.

A sor korántsem teljes. Szándékosan nem beszéltem olyan érmelléki kötődésű történelmi alakokról, mint az érkenézi Kinizsi Pálról, aki Mátyás király legendás hadvezére volt, vagy Zólyomi Dávidról, aki az 1600-as években katonai karriert futott be és az erdélyi nagypolitikára is hatással volt, a híres nagykárolyi arisztokrata család sarjáról, Gróf Károlyi Sándorról, aki Rákóczy hadvezére volt, a szatmári béke aláírója. Szerepükről csupán azért szólok szűkösen, hiszen munkásságuk csak közvetve kapcsolódik a kultúrához. Számos olyan egyéniségről tudunk még az Érmelléken, akik tevékenyen adták hozzá tehetségüket, életüket a partiumi magyar szellemiség kiteljesedéséhez, és járultak hozzá ezáltal az összmagyarság kulturális kincsestárának gyarapításához. Valamennyien innen indultak, erről a lankás dombok közé zárt mocsaras területéről, amelyet a boldogabb vidékek lakói Isten háta mögötti helyként emlegetnek. Innen indultak, többen a tevékenységüket is itt fejtették ki, mások Nagyváradon, Budapesten, vagy a Kárpát-medence más tájain dolgoztak a közös szent ügyért, nemzetünk boldogulásáért.

A legeldugottabb helyen, a legkisebb faluban is születnek csillagok, amelyek a magyarság egén szípként mutatják az utat a csaknem tizenötmillió szegénylegénynek. Hadd zárjam eszmefuttatásomat e táj egyik legnagyobb fiának szavaival:

Az Értől az Oceánig

Az Ér nagy, álmos, furcsa árok,

Pocsolyás víz, sás, káka lakják.

De Kraszna, Szamos, Tisza, Duna

Oceánig hordják a habját.

S ha rám dől a szittyá magasság,

Ha száz átok fogja a vérem,

Ha gátat túr föl ezer vakond,

Az Oceánt mégis elérem.

Akarom, mert ez bús merészség,

Akarom, mert világ csodája:

Valaki az Értől indul el

S befut a szent, nagy Oceánba.

Névsor

Károlyi Gáspár 1529

Kazinczy Ferenc 1759

Kölcsey Ferenc 1790

Fényes Elek 1807

Kuthy Lajos 1813

Irinyi János és József 1817 illetve 22

Bíró Lajos 1856

Ady Endre 1877

Kaffka Margit 1880

Dr. Andrássy Ernő 1894

Sass Kálmán 1904

Zelk Zoltán 1906

Horváth Imre 1906

Számadó Ernő 1907

Máté Imre 1936

ÉRVMELLÉK - az Érintő politikai havilap kulturális melléklete

Szerkesztette:

id. Szilágyi Ferenc

Tördelő szerkesztő:

Molnár Zsolt

Kiadja:

Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Érmihályfalva

